

ГИЁҲВАНДЛИККА ҚАРШИ КУРАШИШ ВА ПРОФИЛАКТИКА ҚИЛИШНИНГ ТАРИХИЙ РИВОЖЛАНИШИ ВА ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Кузиев Дилшод Ахрорович

© Ўзбекистон Республикаси Криминология тадқиқот институтининг мустақил изланувчиси.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19053665>

Аннотация. Мақолада гиёҳвандлик воситаларининг ноқонуний айланмасига қарши кураш ва профилактика механизмларининг тарихий эволюцияси ҳамда уларнинг ҳуқуқий асослари тарихий-қийёсий ва формал-юридик таҳлил усуллари орқали ёритилади.

Тадқиқотда гиёҳвандликнинг вақт ўтиши билан маънавий одат даражасидан трансмиллий уюшган жиноятчилик таҳдидига кучайиб боргани, унинг аҳоли саломатлиги билан бир қаторда давлат суверенитети, иқтисодий хавфсизлиги ва ижтимоий барқарорлигига салбий таъсири асосланади. Шунингдек, репрессив чоралар устувор бўлган даврлар ва профилактик (превентив) ёндашувлар юқори натижа берган босқичлар қийёсий баҳоланади. Рақамли технологиялар шароитида гиёҳвандликка қарши курашнинг ҳуқуқий асосларини тарихий давомийлик нуқтаи назаридан таҳлил қилиш миллий қонунчиликдаги бўшлиқларни аниқлаш ва профилактиканинг истиқболли моделларини ишлаб чиқиш учун илмий замин яратиши кўрсатилади.

Калит сўзлар: гиёҳвандлик; наркотрафик; гиёҳвандликка қарши кураш; ҳуқуқбузарликлар профилактикаси; превентив ёндашув; репрессив чоралар; халқаро конвенциялар; миллий қонунчилик; синтетик наркотиклар; рақамли таҳдидлар.

ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ И ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ БОРЬБЫ С НАРКОТИЗАЦИЕЙ И ЕЁ ПРОФИЛАКТИКИ

Аннотация. В статье раскрываются исторические этапы противодействия наркотизации и профилактики, а также эволюция правовых механизмов в данной сфере.

На основе историко-сравнительного и формально-юридического анализа обосновывается, что рассматриваемое явление со временем трансформировалось от бытовой практики к одному из ключевых звеньев транснациональной организованной преступности, создавая угрозы суверенитету, экономической безопасности и социальной стабильности. Проводится сопоставление периодов доминирования репрессивных мер и этапов, где более результативными оказывались превентивные подходы. Отдельное внимание уделяется влиянию международных стандартов и национального законодательства, а также современным вызовам, связанным с ростом синтетических наркотиков и цифровизацией незаконного оборота (в т.ч. онлайн-сбытом).

Ключевые слова: наркотизация; профилактика; антинаркотическая политика; историко-правовой анализ; международные конвенции; национальное законодательство; наркотрафик; синтетические наркотики; новые психоактивные вещества; онлайн-наркосбыт.

HISTORICAL DEVELOPMENT AND LEGAL FOUNDATIONS OF COMBATING DRUG ABUSE AND PREVENTING DRUG-RELATED OFFENCES

Abstract. This article examines the historical evolution of drug control and prevention and the development of the legal framework governing anti-drug policy. Using historical-comparative and formal legal methods, it argues that drug-related phenomena have shifted from a largely

domestic practice to a major component of transnational organized crime, posing risks to state sovereignty, economic security, and social stability. The paper compares periods in which punitive (repressive) measures prevailed with stages where preventive approaches produced more sustainable outcomes. It also highlights the interaction between international legal standards and national legislation and discusses emerging challenges such as the growing prevalence of synthetic drugs and the digital transformation of illicit markets, including online, contactless distribution mechanisms.

Keywords: *drug prevention; drug control policy; historical legal development; international conventions; national legislation; drug trafficking; synthetic drugs; new psychoactive substances; digital drug markets; online drug distribution.*

Инсоният тамаддунининг турли босқичларида гиёҳвандлик воситаларидан фойдаланиш ва уларнинг салбий оқибатларига қарши курашиш масаласи доимий равишда давлат ва жамиятнинг диққат марказида бўлиб келган. Гиёҳвандликка қарши курашишнинг тарихий босқичларини ўрганиш шунини кўрсатадики, ушбу иллат вақт ўтиши билан маиший одатдан трансмиллий уюшган жиноятчиликнинг асосий бўлинига қадар эволюциялашган.

Бугунги кунда гиёҳвандлик воситаларининг ноқонуний айланмаси нафақат жисмоний саломатликка, балки давлатларнинг суверенитети, иқтисодий хавфсизлиги ва ижтимоий барқарорлигига жиддий хавф туғдирмоқда.

Мазкур тадқиқотимизнинг долзарблиги шундаки, ўтмишдаги ҳуқуқий тажрибани таҳлил қилмасдан туриб, замонавий профилактика тизимининг самарадорлигини ошириб бўлмайди. Тарихий ретроспектива бизга гиёҳвандликка қарши курашишда қачон жазолаш (репрессив) чоралари устувор бўлганлиги ва қачон профилактик (превентив) ёндашувлар юқори натижа берганлигини қиёсий баҳолаш имконини беради. Айниқса, рақамли технологиялар асрида гиёҳвандликка қарши курашнинг ҳуқуқий асосларини тарихий давомийлик нуқтаи назаридан таҳлил қилиш, миллий қонунчилигимиздаги бўшлиқларни тўлдириш учун зарур бўлган концептуал хулосаларни шакллантиришга хизмат қилади.

Гиёҳвандликка қарши курашишнинг ҳуқуқий асосларини ўрганиш қуйидаги жиҳатлар билан аҳамиятлидир:

- соҳанинг тарихий тараққиёти давомида шаклланган ҳуқуқий нормалар ва халқаро конвенцияларнинг мазмун-моҳиятини тизимлаштириш орқали миллий юриспруденциянинг назарий базасини бойитади;

- халқаро ва миллий ҳуқуқий ҳужжатларнинг эволюциясини ўрганиш орқали бугунги кундаги профилактика тизимида қўлланилаётган механизмларнинг заиф ва кучли томонларини аниқлашга ёрдам беради;

- тарихий тажриба асосида келажакдаги эҳтимолий таҳдидларни (масалан, синтетик наркотикларнинг янги турлари пайдо бўлиши) олдиндан прогноз қилиш ва уларга қарши мустақкам ҳуқуқий тўсиқлар яратиш учун илмий замин тайёрлайди.

Шундай қилиб, гиёҳвандликка қарши курашишнинг тарихий ва ҳуқуқий асосларини тадқиқ этиш, нафақат ўтмишни ўрганиш, балки замонавий ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг истиқболли ва юқори технологик моделларини ишлаб чиқиш учун стратегик йўналиш ҳисобланади.

Инсоният тарихининг турли босқичларида гиёҳвандлик воситаларига бўлган муносабат тубдан фарқ қилиб келган бўлиб, бу жараён "муқаддас билим" ва "тиббий мўъжиза" сифатида қабул қилишдан тортиб, то "жамият кушандаси" ва "глобал жинойий таҳдид" сифатида баҳолашгача бўлган мураккаб эволюцион йўлни босиб ўтди. Ўзбекистон Республикасида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимининг таркибий қисми сифатида гиёҳвандликка қарши курашиш механизмларини тадқиқ этиш, аввало, ушбу ижтимоий-ҳуқуқий ҳодисанинг тарихий илдизларини, минтақавий хусусиятларини ва ҳуқуқий тартибга солишнинг генезисини чуқур ўрганишни тақозо этади.

З.М. Исломов, Ўзбекистон давлатчилиги тарихида, хусусан, Амир Темур ва Темурийлар даврида жамиятнинг маънавий соғломлигини таъминлаш масалаларига тўхталиб, гиёҳвандликка қарши кураш ўша даврлардаёқ "ҳиба" (диний-ахлоқий назорат) институти орқали амалга оширилганини таъкидлайди. Унинг фикрича, тарихий ҳуқуқий асослар фақат жазолашга эмас, балки шахсни жамиятдан ажратмаган ҳолда ахлоқий тузатишга йўналтирилганлиги билан аҳамиятлидир¹.

У. Таджиханов: Тарихий ривожланишни даврлаштириш масаласига тўхталиб, гиёҳвандликка қарши курашнинг ҳуқуқий асослари XX аср бошидаги халқаро конвенциялар (масалан, 1912 йилги Гаага опиум конвенцияси) таъсирида трансформация бўлганини асослайди. Унинг доктринасига кўра, Ўзбекистонда мазкур соҳадаги профилактика тизими миллий қадриятлар ва халқаро стандартларнинг синтези натижасида шаклланган².

А. Саидов, халқаро ҳуқуқ нуқтаи назаридан ёндашиб, гиёҳвандликка қарши курашнинг тарихий ривожланишини БМТнинг учта асосий конвенцияси (1961, 1971 ва 1988 йиллар) билан боғлайди. Ушбу олимнинг қарашича, миллий ҳуқуқий асосларнинг эволюцияси халқаро ҳуқуқ нормаларини имплементация қилиш орқали тизимлашган бўлиб, бу давлатнинг суверен ҳуқуқий маконини ҳимоя қилишда асосий механизм ҳисобланади³.

Ю. Пулатов: Профилактиканинг тарихий босқичларини таҳлил қилар экан, шўролар давридаги репрессив моделдан мустақиллик давридаги ижтимоий-ҳуқуқий моделга ўтиш даврини алоҳида ажратиб кўрсатади. Унинг таъкидлашича, ҳуқуқий асосларнинг ривожланиши "жазоловчи тиббиёт"дан "ижтимоий реабилитация"га қараб силжиган, бу эса профилактиканинг самарадорлигини оширган⁴.

Юридик олим М. Ражабова, тарихий манбалар ва ислом ҳуқуқи (фикҳ) негизида гиёҳвандликка қарши курашнинг ҳуқуқий асосларини ўрганган. Унинг фикрича, классик Шарқ ҳуқуқида гиёҳвандлик воситаларини истеъмол қилиш "муфсидот" (залолатга бошловчи) сифатида тақиқланган ва бу назарий қарашлар бугунги кундаги миллий профилактика тизимининг мафкуравий асосини ташкил этади⁵.

Ушбу олимларнинг назарий қарашларини таҳлил қилиш натижасида қуйидаги хулосаларга келиш мумкин:

¹ Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2007. – Б. 112.

² Таджиханов У. Ҳуқуқий маданият ва профилактика асослари. – Т.: Шарқ, 2001. – Б. 145.

³ Саидов А. Халқаро ҳуқуқ. – Т.: Юридик адабиётлар, 2022. – Б. 210.

⁴ Пулатов Ю. Жинойятчилик профилактикаси тарихи ва назарияси. – Т.: Академия, 2018. – Б. 95

⁵ Ражабова М. Ўзбекистон ҳуқуқи тарихи. – Т.: ТДЮУ, 2019. – Б. 138.

- гиёҳвандликка қарши курашнинг ҳуқуқий асослари узилиб қолган жараён эмас, балки тарихий тажриба ва замонавий эҳтиёжларнинг узвий боғлиқлигидир;

- тарихий ривожланиш шуни кўрсатадики, фақатгина қатъий жазо чоралари (репрессия) кутилган натижани бермайди. Энг самарали даврлар — ҳуқуқий асосларда ижтимоий назорат ва тиббий-психологик кўмак уйғунлашган босқичлардир;

- Ўзбекистон тажрибаси шуни тасдиқлайдики, тарихий-диний қадриятлар (маҳалла назорати, оилавий тарбия) ҳуқуқий нормалар билан мустаҳкамлангандагина профилактиканинг энг таъсирчан механизмига айланади.

Тадқиқотимизнинг ушбу қисмида гиёҳвандликка қарши курашнинг институционал ва ҳуқуқий асослари шаклланишининг тарихий босқичлари, жиноят қонунчилигидаги концептуал ўзгаришлар ҳамда профилактика тизимининг замонавий моделлари таҳлил қилинади. Тадқиқот методологияси тарихий-қийёсий ва формал-юримдик таҳлилга асосланган бўлиб, унда Марказий Осиё халқларининг анъанавий қарашлари, ислом ҳуқуқи нормалари, чор Россияси ва Совет даври қонунчилиги, ҳамда мустақиллик даврида шаклланган миллий ҳуқуқий тизимнинг ўзига хос хусусиятлари ёритилади.

Гиёҳвандликка қарши курашнинг тарихий ривожланишини шартли равишда қуйидаги асосий босқичларга ажратиш мумкин:

➤ **Анъанавий-диний босқич (XIX аср охиригача):** Ислом ҳуқуқи ва маҳаллий урф-одатлар асосида тартибга солиш.

➤ **Мустамлакачилик ва илк Совет даври (1867–1930 йиллар):** Маъмурий назорат ва тиббий ёндашувнинг шаклланиши.

➤ **Тоталитар-репрессив босқич (1930–1980 йиллар):** Муаммони сиёсийлаштириш, инкор этиш ва қатъий жиноий тақиқлар.

➤ **Ўтиш даври ва кризис (1980–1991 йиллар):** Яширин жараёнларнинг ошқора бўлиши ва геосиёсий ўзгаришлар таъсири.

➤ **Миллий суверенитет ва халқаро интеграция босқичи (1991 йилдан ҳозирга қадар):** Миллий қонунчиликнинг яратилиши ва глобал антинаркотик тизимга қўшилиш⁶.

Марказий Осиё минтақаси қадимдан Буюк Ипак йўлининг чорраҳасида жойлашганлиги сабабли, турли хил доривор ўсимликлар ва моддаларнинг, шу жумладан опий (кўкнори) ва нашанинг (каннабис) айланиши маълум даражада мавжуд бўлган. Бироқ, XIX асрга қадар бу жараён давлат миқёсидаги қатъий қонунчилик ҳужжатлари билан эмас, балки асосан шариат нормалари ва жамоатчилик назорати механизмлари орқали тартибга солинган.

Ислом ҳуқуқи манбаларида гиёҳвандлик воситаларининг ҳуқуқий мақоми бўйича узоқ йиллик илмий мунозаралар мавжуд. Қуръони Каримда "хамр" (маст қилувчи ичимлик) қатъий ҳаром қилинган бўлса-да, ўша даврда кенг тарқалмаган опий ёки гашиш тўғрисида тўғридан-тўғри кўрсатма мавжуд эмас эди. Шу сабабли, ислом фақиҳлари "қиёс" (аналогия) методини қўллаган ҳолда, инсон ақлини хиралаштирувчи, иродасини сусайтирувчи ва жисмоний зарар етказувчи ҳар қандай моддани "хамр" ҳукмида деб топдилар ва уни

⁶ Soviet pharmaceutical regulation (1918–1990) - PMC - PubMed Central, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8677580/>.

истеъмол қилишни тақиқладилар⁷.

Шариатга кўра, гиёхвандликка қарши курашнинг ҳуқуқий асоси "Мақосид аш-Шариа" (Шариат мақсадлари) таълимотига таянади. Ушбу таълимот бешта асосий қадриятни ҳимоя қилишни кўзда туттади:

- Динни муҳофаза қилиш (*ҳифз ад-дин*);
- Жонни муҳофаза қилиш (*ҳифз ан-нафс*);
- Ақлни муҳофаза қилиш (*ҳифз ал-ақл*);
- Наслни муҳофаза қилиш (*ҳифз ан-насл*);
- Мулкни муҳофаза қилиш (*ҳифз ал-мол*).

Гиёхвандлик воситаларини истеъмол қилиш ушбу беш қадриятнинг барчасига, айниқса ақл ва насл саломатлигига жиддий зарар етказганлиги сабабли, уламолар томонидан қаттиқ қораланган. Бухоро ва Хива хонликларида қозилар томонидан кўрилган ишларда гиёхвандлик (бангилик) ҳолатлари учун "ҳадд" жазоси (Қуръонда белгиланган қатъий жазо) эмас, балки "таъзир" жазоси (судьянинг ихтиёрига кўра белгиланадиган жазо) қўлланилган. Бу жазолар кўпинча дарра уриш, камок, жарима ёки жамоатчилик олдида шарманда қилиш (юзга қора куя суртиб бозорга олиб чиқиш) кўринишида бўлган⁸.

Ҳуқуқий тақиқларга қарамай, ижтимоий ҳаётда гиёхвандлик воситаларига нисбатан дуал (икки ёклама) муносабат мавжуд эди. Бир томондан, "банги" (гиёхванд) сўзи ҳақоратли ва камситувчи маънога эга бўлиб, гиёхвандлар жамиятдан ажратилган қатлам ҳисобланган. Иккинчи томондан, опий ва наша халқ табобатида кенг қўлланилган.

Табиблар кўкнори ширасидан оғриқ қолдирувчи, ич кетишини тўхтатувчи ва тинчлантирувчи восита сифатида фойдаланганлар.

Бухоро амири ва Хива хони саройларида, шунингдек, айрим чойхоналарда ("бангихона") махсус рухсат билан ёки яширинча кўкнори ва наша истеъмол қилиш ҳолатлари учраб турган. Тарихий манбалар шуни кўрсатадики, XIX асрда Туркистон ўлкасида кўкнори экиш давлат томонидан қатъий тақиқланмаган, балки солиққа тортиш объекти сифатида қаралган ҳолатлар ҳам бўлган. Бу даврдаги "профилактика" тушунчаси асосан оила ва маҳалла институтининг маънавий таъсир чоралари билан чекланган бўлиб, давлатнинг аралашуви минимал даражада эди⁹.

Туркистон ўлкасининг Россия империяси таркибига қўшиб олинishi (XIX аср иккинчи ярми) минтақага Европа ҳуқуқий тизимининг элементларини олиб кирди. Чор маъмурияти дастлаб маҳаллий аҳолининг "зарарли одатлари"га аралашмаслик сиёсатини тутган бўлса-да, кейинчалик гиёхвандлик моддалари савдосини тартибга солишга уринди.

Бироқ, ҳақиқий туб бурилиш 1917 йилги Октябр инқилоби ва Совет ҳокимиятининг ўрнатилиши билан бошланди.

Совет давлатининг гиёхвандликка қарши сиёсати мафкуравий асосга қурилган эди.

Янги ҳукумат гиёхвандликни капиталистик тузумнинг иллати ва буржуазия қолдиғи

⁷Examination of the Ruling on Narcotics in Islamic Jurisprudence and Statutory Laws - PJLSS, дата последнего обращения: января 23, 2026, https://www.pjlss.edu.pk/pdf_files/2025_1/434-447.pdf.

⁸Status of Narcotic Drugs in Islamic Jurisprudence and Foundations of Islamic Laws, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=87278>.

⁹Frank Dikötter, Lars Laamann, Zhou Xun, Narcotic Culture : A History of Drugs in China, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/554>.

деб эълон қилди. 1918 йилда ташкил этилган РСФСР Халқ соғлиқни сақлаш комиссарлиги (Наркомздрав) фармацевтика саноати ва дори воситалари айланмаси устидан тўлиқ назорат ўрнатди¹⁰.

1920-йилларда Ўзбекистон ССРда гиёҳвандликка қарши кураш асосан икки йўналишда олиб борилди:

Биринчиси, тиббий-профилактик йўналиш. Гиёҳвандлик "касаллик" сифатида тан олиниб, наркодиспансерлар тармоғини яратиш бошланди. Мақсад – беморларни жамиятдан ажратиб олиш эмас, балки даволаш ва қайта тарбиялаш орқали социалистик қурилишга жалб қилиш эди.

Иккинчиси, иқтисодий-ҳуқуқий назорат. Давлат фармацевтика саноати учун хом ашё базасини яратиш мақсадида Ўрта Осиёда, хусусан Қирғизистон ва Ўзбекистоннинг тоғли ҳудудларида опий кўкнориси етиштиришни марказлаштирди. "Опий трест"лари тузилиб, деҳқонларга давлат режаси асосида кўкнори экиш мажбурияти юкланди. Бу эса, ўз навбатида, ҳосилнинг бир қисмининг яширин бозорга чиқиб кетишига ва маҳаллий аҳоли ўртасида истеъмолнинг сақланиб қолишига замин яратди¹¹.

Жиноят қонунчилиги соҳасидаги илк жиддий қадам **1922 йилги РСФСР Жиноят кодекси** бўлди (Туркистон АССР ҳудудида ҳам қўлланилган). Кодекснинг 104-моддасида гиёҳванд моддаларни қонунга хилоф равишда тайёрлаш ва сотиш учун жавобгарлик белгиланди. 1924 йилда қабул қилинган СССР Конституцияси ва умум иттифоқ қонунчилиги асосида Ўзбекистон ССРда ҳам миллий қонунчилик шакллана бошлади.

Бирок, 1920-йиллар охиригача гиёҳванд моддаларни шахсий истеъмол учун сақлаш жиноят ҳисобланмаган, бу даврда асосий кураш контрабанда ва чайқовчиликка қарши қаратилган эди¹².

1930-йилларнинг бошларида Совет Иттифоқида ички сиёсатнинг кескинлашуви гиёҳвандликка қарши кураш соҳасига ҳам таъсир қилди. Расмий пропаганда "СССРда социализм ғалаба қозонди, демак, ижтимоий иллатлар, шу жумладан гиёҳвандлик ҳам тугатилди" деган ғояни илгари сурди. Бу доктрина қуйидаги оқибатларга олиб келди:

- *Муаммонинг яширилиши.* Гиёҳвандлик статистикаси махфийлаштирилди.

Наркология соҳасидаги илмий тадқиқотлар чекланди.

- *Репрессив чоралар.* Гиёҳвандларга нисбатан тиббий ёндошув ўрнини жазолаш механизми эгаллади. 1934 йилда наркодиспансерлар махсус режимли психиатрик муассасаларга айлантирилди. Гиёҳвандликка чалинган шахслар "ижтимоий хавfli элемент" сифатида жамиятдан изоляция қилинди ёки меҳнат лагерларига юборилди¹³.

- *Фармацевтик назорат.* 1938 йилда дори воситаларини синаш ва рўйхатга олиш бўйича марказлашган қатъий тизим жорий этилди.

¹⁰Soviet pharmaceutical regulation (1918–1990) - PMC - PubMed Central, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8677580/>.

¹¹ Addiction & Drug Use in Soviet Tajikistan – dr - Dissertation Reviews, дата последнего обращения: января 23, 2026, <http://dissertationreviews.org/politics-addiction-drug-use-soviet-tajikistan-1924-1958/>.

¹² Drug policy of the Soviet Union - Wikipedia, дата последнего обращения: января 23, 2026, https://en.wikipedia.org/wiki/Drug_policy_of_the_Soviet_Union

¹³ Addiction & Drug Use in Soviet Tajikistan – dr - Dissertation Reviews, дата последнего обращения: января 23, 2026, <http://dissertationreviews.org/politics-addiction-drug-use-soviet-tajikistan-1924-1958/>.

Янги дори воситалари фақат Халқ комиссарлигининг махсус рухсати билан муомалага чиқариларди¹⁴.

Иккинчи жаҳон уруши йилларида (1941-1945) фронтда ва госпиталларда оғриқ қолдирувчи восита сифатида морфин ва промедолнинг кенг қўлланилиши, урушдан кейинги йилларда ногиронлар ва собиқ ҳарбийлар орасида "тиббий гиёҳвандлик"нинг ортишига сабаб бўлди. Бироқ давлат бу муаммони тан олишни истамади ва уни "уруш асорати" сифатида ҳаспўшлашга уринди.

1950-йилларнинг охирида "Хрущёв илиқлиги" даврида совет қонунчилигини кодификация қилиш жараёни бошланди. **1959 йилда қабул қилинган Ўзбекистон ССР Жиноят кодекси** республика тарихида гиёҳвандликка қарши курашнинг яхлит тизимини яратган биринчи мукамал ҳуқуқий ҳужжат бўлди¹⁵.

Ушбу кодексда гиёҳвандликка оид жиноятлар "Жамоат хавфсизлиги, жамоат тартиби ва аҳоли соғлиғига қарши жиноятлар" бобида акс эттирилди. Асосий моддалар таҳлили шуни кўрсатадики, қонун чиқарувчи асосий эътиборни гиёҳвандлик воситаларининг манбаларини йўқ қилишга қаратган:

●**270-модда**¹⁶: Тақиқланган экинларни (кўкнори, наша) қонунга хилоф равишда экиш ва етиштириш учун жиноий жавобгарлик белгиланди. Бу норма хусусий томорқаларда наша етиштиришга қарши курашнинг асосий қуроли бўлди.

●**271-276-моддалар**¹⁷ [11]: Гиёҳвандлик воситаларини қонунга хилоф равишда тайёрлаш, сақлаш, ташиш ва ўтказиш жиноят деб топилди.

1974 йилга қадар совет қонунчилигида гиёҳванд моддаларни ўтказиш (сотиш) мақсадисиз оз миқдорда сақлаш учун жиноий жавобгарлик мавжуд эмас эди (фақат маъмурий чоралар кўриларди). Бироқ, 1974 йилда СССР Олий Кенгаши Президиумининг "**Гиёҳвандликка қарши курашни кучайтириш тўғрисида**"ги Фармони қабул қилинди.

Ушбу фармон Ўзбекистон ССР қонунчилигига имплементация қилиниб, илк бор ўтказиш мақсадини кўзламай туриб гиёҳванд моддаларни сақлаш учун ҳам жиноий жавобгарлик жорий этилди. Бу ўзгариш давлат сиёсатининг кескинлашганидан ва муаммонинг латент (яширин) даражаси ортиб бораётганидан далолат берарди¹⁸.

1980-йилларда СССРнинг Афғонистондаги ҳарбий ҳаракатлари ва чегараларнинг очилиши натижасида Ўзбекистонга контрабанда йўли билан опий ва героин кириб келиши кучайди. "Қайта қуриш" (Перестройка) давридаги ошкоралик сиёсати (1985-1991) гиёҳвандлик муаммосининг реал кўламини очиб берди. 1987 йилда қабул қилинган кўшимча қонунчилик ҳужжатлари билан гиёҳвандлик ҳолатида жиноят содир этиш жавобгарликни оғирлаштирувчи ҳолат деб топилди, шунингдек, гиёҳвандлик воситаларини

¹⁴ Soviet pharmaceutical regulation (1918–1990) - PMC - PubMed Central, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8677580/>.

¹⁵ Criminal Code - Unodc, дата последнего обращения: января 23, 2026, https://www.unodc.org/cld/-zh/legislation/uzb/criminal_code_of_the_republic_of_uzbekistan/section_six/articles_270-276/criminal_code.html.

¹⁶ https://www.unodc.org/cld/-zh/legislation/uzb/criminal_code_of_the_republic_of_uzbekistan/section_six/articles_270-276/criminal_code.html.

¹⁷ Criminal Code - Unodc, дата последнего обращения: января 23, 2026, https://www.unodc.org/cld/-zh/legislation/uzb/criminal_code_of_the_republic_of_uzbekistan/section_six/articles_270-276/criminal_code.html.

¹⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Drug_policy_of_the_Soviet_Union

истеъмол қилишга жалб этиш ва гиёҳвандликка оид тарғибот учун жазолар кучайтирилди¹⁹.

1991 йилда Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигини қўлга киритгач, гиёҳвандликка қарши кураш соҳасида мутлақо янги геосиёсий ва ҳуқуқий воқеликка дуч келди. Бир томондан, "Олтин ярим ой" (Афғонистон) ҳудудидан келаётган наркотрафик таҳдиди, иккинчи томондан, собиқ иттифоқнинг ягона чегара ва божхона тизимининг парчаланиши республикани жиддий хавфсизлик муаммоси қаршисида қолдирди.

Ўзбекистон ҳукумати дастлабки йилларданок наркотаҳдидга қарши курашда халқаро ҳамкорликка устувор аҳамият қаратди. 1995 йилда Ўзбекистон Республикаси БМТнинг гиёҳвандликка қарши кураш бўйича учта асосий конвенциясига қўшилди:

Биринчиси, БМТнинг 1961 йилги "Гиёҳвандлик воситалари тўғрисида"ги Ягона конвенцияси (1972 йилги Протокол билан тўлдирилган) – ушбу ҳужжат гиёҳванд моддаларнинг халқаро рўйхатини ва улар устидан назорат қилишнинг универсал стандартларини белгилаб берди²⁰.

Иккинчиси, БМТнинг 1971 йилги "Психотроп моддалар тўғрисида"ги конвенцияси – сунъий синтез қилинган психотроп воситалар назоратини тартибга солди²¹.

Учинчиси, БМТнинг 1988 йилги "Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ноқонуний айланишига қарши кураш тўғрисида"ги конвенцияси – трансмиллий жиноий гуруҳларга қарши кураш, экстрадиция, жиноий даромадларни мусодара қилиш ва назорат остида етказиб бериш каби тезкор-қидирув тадбирларининг ҳуқуқий асосларини яратди²².

Ушбу қадам миллий қонунчиликни халқаро стандартларга унификация қилиш имконини берди.

Гиёҳвандликка қарши кураш бўйича давлат сиёсатини мувофиқлаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1996 йил 7 ноябрдаги 382-сонли қарори билан **Наркотик моддаларни назорат қилиш миллий ахборот-таҳлил маркази (НМКМАТМ)** ташкил этилди.

Марказнинг асосий вазифалари этиб қуйидагилар белгиланди:

- нарковазият бўйича маълумотлар базасини шакллантириш ва таҳлил қилиш;
- давлат органлари (ИИБ, МХХ, ДБК, Соғлиқни сақлаш вазирлиги) фаолиятини мувофиқлаштириш;
- халқаро ташкилотлар (БМТ БКБ, Интерпол) билан ҳамкорликни таъминлаш;
- гиёҳвандликка қарши кураш бўйича Миллий дастурларни ишлаб чиқиш²³.

¹⁹ Were there drug addicts in the Soviet Union? - GW2RU, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://www.gw2ru.com/history/988-were-there-drug-addicts-in-ussr>.

²⁰ The UN Drug Control Conventions - Transnational Institute (TNI), дата последнего обращения: января 23, 2026, https://www.tni.org/files/publication-downloads/primer_unconventions_24102015.pdf.

²¹ International narcotics control board releases 1995 report updating illicit drug situation worldwide. дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://press.un.org/en/1996/19960221.socnar.721.html>.

²² A/61/987 General Assembly - Official Document System, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://documents.un.org/access.nsf/get?Open&DS=-A/61/987&Lang=E>.

²³ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 07.11.1996 й. 382-сон "Наркотик моддаларни назорат қилиш миллий ахборот-таҳлил марказини ташкил этиш ҳамда наркотик моддаларнинг ноқонуний ишлатилишига қарши курашувчи ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари бўлинмаларини мустаҳкамлаш тўғрисида"ги Қарори - NRM.uz, дата последнего обращения: января 23, 2026, https://nrm.uz/contentf?doc=129967_o%E2%80%98zbekiston_respublikasi_vazirlar_mahkamasining_07_11_1996_y

1999 йил 19 августда қабул қилинган "Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни соҳадаги ҳуқуқий ислохотларнинг мантиқий давоми бўлди²⁴. Ушбу қонун илк бор гиёҳвандлик воситаларининг қонуний айланиши (тиббий, илмий мақсадларда) ва ноқонуний айланишига қарши курашнинг яхлит ҳуқуқий режимини белгилади.

Қонуннинг концептуал янгиликлари:

- гиёҳвандлик воситаларини импорт ва экспорт қилиш, сақлаш ва тақсимлаш фақат давлат корхоналари томонидан амалга оширилиши қатъий белгиланди (давлат монополияси принципи)²⁵.

- гиёҳвандлик воситалари ва прекурсорлар билан боғлиқ ҳар қандай фаолият тури учун махсус лицензия талаб этилиши жорий қилинди.

- гиёҳвандликка чалинган шахсларга давлат томонидан кафолатланган тиббий ёрдам кўрсатиш, уларни даволаш ва реабилитация қилиш тартиблари ҳуқуқий мустаҳкамланди.

1994 йил 22 сентябрда қабул қилинган ва 1995 йил 1 апрелдан кучга кирган Ўзбекистон Республикасининг **Жиноят кодекси (ЖК)** гиёҳвандлик билан боғлиқ жиноятлар учун жавобгарлик тизимини тубдан такомиллаштирди. Кодекснинг **XIX боби** "Гиёҳвандлик воситалари ёки психотроп моддалар билан қонунга хилоф равишда муомала қилишдан иборат жиноятлар" деб номланиб, унда 270-276-моддалар[21] жамланган.

Таниқли ҳуқуқшунос олим, юридик фанлар доктори М.Ҳ. Рустамбаевнинг илмий таҳлилларига кўра, гиёҳвандлик жиноятларининг ижтимоий хавфлилик даражаси уларнинг кўп объектлилиги (аҳоли соғлиғи, жамоат хавфсизлиги, иқтисодиёт) билан изоҳланади[21].

2-жадвал. Ўзбекистон Республикаси ЖКда гиёҳвандлик жиноятларининг таснифи

Модда	Диспозиция мазмуни	Ҳуқуқий таҳлил ва квалификация хусусиятлари
270-модда	Тақиқланган экинларни етиштириш	Кўкнори, наша ёки таркибида гиёҳвандлик моддалари бўлган бошқа ўсимликларни қонунга хилоф равишда экиш ёки парваришлаш. <i>Янгилик:</i> Такрорийлик, олдиндан тил бириктирган гуруҳ ва хавfli рецидивист томонидан содир этилиши оғирлаштирувчи ҳолат сифатида киритилган ²⁶ .

_382-son_narkotik_moddalarni_nazorat_qilish_milliy_ahborot_tahlil_markazini_tashkil_etish_ham-da_narkotik_moddalarning_noqonuniy_ishlatilishiga_qarshi_kurashuvchi_huquqni_muhofaza_qilish_organlari_bo% E2%80%98linmalarini_mustahkamlash_to%E2%80%98g%E2%80%98risidagi_qarori&products=1_zakonodatelstvo_ruz&trr.

²⁴Law of the Republic of Uzbekistan on Narcotic Drugs and Psychotropic Substances - unodc, дата последнего обращения: января 23, 2026, https://www.unodc.org/cld/uploads/res/document/uzb/law-on-narcotic-drugs_html/Law_on_Narcotic_Drugs_and_Psychotropic_Substances-uz.pdf.

²⁵ Ўша манба. <https://www.unodc.org>.

²⁶ Criminal Code - Unodc, дата последнего обращения: января 23, 2026, https://www.unodc.org/cld/zh/legislation/uzb/criminal_code_of_the_republic_of_uzbekistan/section_six/articles_270-276/criminal_code.-html.

271-модда	Гиёҳвандлик воситаларини эгаллаш	Ўғирлик, талончилик, босқинчилик ёки мансаб мавқеини суиистеъмол қилиш йўли билан эгаллаш. Бу модда гиёҳвандлик воситаларининг легал манбалардан нолегал бозорга чиқиб кетишини олдини олишга қаратилган.
273-модда	Ўтказиш мақсадида тайёрлаш ва сотиш	Кодексадаги энг оғир жазоларни (20 йилгача озодликдан маҳрум қилиш) назарда тутувчи "она модда". <i>Муҳим жиҳат</i> : Ўтказиш мақсадининг мавжудлиги жиноятни ўта оғир тоифага ўтказди. Лабораторияларда тайёрлаш, ўқув юртларида сотиш каби махсус квалификация белгилари мавжуд.
274-модда	Гиёҳвандликка жалб этиш	Шахсни, айниқса вояга етмаганларни гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишга кўндириш. Бу норма профилактик аҳамиятга эга бўлиб, "наркотизм"нинг ижтимоий ёйилишига қарши қаратилган.
276-модда	Ўтказиш мақсадисиз сақлаш	Сотиш мақсадини кўзламай, оз миқдордан кўпроқ гиёҳванд воситаларни тайёрлаш ёки сақлаш. <i>Рағбатлантирувчи норма</i> : Агар шахс ўз ихтиёри билан гиёҳвандлик воситаларини топширса ва айбига иқроп бўлса, жазодан озод қилинади ²⁷ .

Суд-тергов амалиётида энг мураккаб муаммолардан бири – айбланувчининг ҳаракатида **"ўтказиш мақсади"** мавжудлигини исботлашдир. Олий суд Пленуми тушунтиришларига кўра, гиёҳвандлик воситасининг миқдори (ҳажми) ўтказиш мақсадида ишора қилувчи билвосита далил бўлиши мумкин, лекин ягона далил эмас.

Гиёҳвандлик воситаларининг "оз", "кўп" ва "жуда кўп" миқдорлари Вазирлар Маҳкамасининг махсус қарорлари билан тасдиқланган рўйхатлар асосида белгиланади. 2015 йилгача бу меъёрлар тарқоқ ҳолатда эди, аммо Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 12 ноябрдаги 330-сонли қарори²⁸ билан ягона, унификация қилинган рўйхатлар тасдиқланди. Ушбу қарор:

I рўйхат (айланиши тақиқланган моддалар – масалан, героин, наша);

II рўйхат (айланиши чекланган – морфин, кодеин);

²⁷ Ўша манба. <https://www.unodc.org>

²⁸ Гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кириш, ундан олиб чиқиш ва транзит тарзида ўтказиш тартибини, шунингдек уларнинг муомалада бўлиши юзасидан назоратни такомиллаштириш тўғрисида. 330-сон 12.11.2015. - LEX.UZ, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://lex.uz/docs/2815340>.

III рўйхат (айланиши чекланган психотроп моддалар);

IV рўйхат (прекурсорлар – ацетон, сульфат кислотаси) ни қамраб олди²⁹.

Ушбу Қарорнинг қабул қилиниши ҳуқуқни қўллаш амалиётидаги ноаниқликларга барҳам берди ва экспертлик фаолиятини стандартлаштирди.

Сўнги ўн йилликда (2015–2025) Ўзбекистон ва Марказий Осиё минтақасида нарковазиятнинг тузилмаси тубдан ўзгарди. Анъанавий ўсимлик келиб чиқишига эга бўлган гиёҳвандлик воситалари (афғон опийси, героин, гашиш) улуши камайиб, уларнинг ўрнини юқори токсикликка ва тез қарамлик чақириш хусусиятига эга бўлган **синтетик наркотиклар** ва янги психоактив моддалар (ЯПМ) эгалламоқда. Бу ҳолат қонунчилик ва профилактика тизими олдида янги чақириқларни қўйди.

Статистик маълумотларга кўра, 2021-2025 йиллар оралиғида Ўзбекистонда синтетик наркотикларни (мефедрон, "тузлар", альфа-ПВП) мусодара қилиш ҳажми кескин ошган. Агар 2021 йилда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан 17 кг синтетик моддалар мусодара қилинган бўлса, 2024 йилда бу кўрсаткич 161 кг га етди. 2025 йилнинг бошидаёқ 90 кг модда аниқлаб олинган. Шунингдек, яширин нарко-лабораториялар сони 2021 йилдаги 4 тадан 2025 йилда 12 тагача кўпайди³⁰.

Бундай тезкор ўзгаришлар қонунчиликка "қувиб етиш" принципи асосида ўзгартиришлар киритишни талаб қилди:

1. Наркобизнес вакиллари қонунчиликдаги тақиқларни четлаб ўтиш учун моддаларнинг кимёвий формуласини озгина ўзгартириш ("дизайнерлик наркотиклари") усулини қўллаш бошладилар. Бунга жавобан, 2018 йил 22 октябрдаги қонун билан Жиноят кодекси ва 1999 йилги қонунга **"гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг аналоглари"** тушунчаси киритилди. Эндиликда, кимёвий тузилиши ва инсон организмга таъсири жиҳатидан рўйхатдаги моддаларга ўхшаш бўлган ҳар қандай янги модда учун ҳам жиноий жавобгарлик муқаррар бўлди³¹.

2. Вазирлар Маҳкамасининг 330-сонли қарорига мунтазам равишда (2018, 2019, 2023, 2024 йилларда) қўшимчалар киритилиб, янги аниқланган синтетик моддалар ("Тропикамид", "Регапен", "Зардекс" каби кучли таъсир қилувчи дори воситалари) назорат рўйхатларига қўшилди.

Наркосавдонинг анъанавий "қўлдан-қўлга" усулидан Интернет, Даркнет ва мессенжерлар (Telegram-ботлар) орқали контактсиз "яшириб кетиш" (закладка) усулига ўтиши профилактика тизимини модернизация қилишни талаб қилади.

2024-2025 йилларда Ички ишлар вазирлиги ва Давлат хавфсизлик хизмати таркибида кибер-наркожиноятларга қарши курашиш бўйича махсус бўлинмаларнинг салоҳияти оширилди.

²⁹ Ўша манба. <https://lex.uz/docs/2815340>.

³⁰ Drug-related crimes rise across Uzbekistan - Kun.uz, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://kun.uz/en/news/2025/12/02/drug-related-crimes-rise-across-uzbekistan>.

³¹ Expanded lists of narcotic and psychotropic substances, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://www.uzpharm-control.uz/en/news/view/expanded-lists-of-narcotic-and-psychotropic-substances>.

Статистикага кўра, 2024 йилда 465 та онлайн наркосавдо ҳолати ва 2200 та "наркограффити" (деворларга нарко-дўконлар манзиллини чизиш) ҳолатлари фош этилди³².

Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тасдиқланган 2024-2026 йилларга мўлжалланган гиёҳвандликка қарши кураш миллий дастури доирасида асосий эътибор куйидагиларга қаратилмоқда:

- мактаб ва олий ўқув юртларида "ижтимоий иммунитет"ни шакллантириш.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, синтетик наркотиклар истеъмолчиларининг ёши тобора яшармоқда (энг кичик ёш 10 ёшда қайд этилган)²⁷. Шу сабабли, профилактика ишлари "қўрқитиш" методидан "ахборот саводхонлигини ошириш" методига ўтказилмоқда.

● жазолаш чораларини қўллаш билан бир қаторда, қарам бўлиб қолган шахсларни даволаш ва жамиятга қайтариш тизими ислоҳ қилинмоқда. Инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро тавсияларни инобатга олган ҳолда, мажбурий даволаш механизмлари қайта кўриб чиқилиб, ихтиёрий ва аноним даволаниш имкониятлари кенгайтирилмоқда, шунингдек, "зарарни камайтириш" (harm reduction) дастурларини ривожлантириш масаласи кун тартибига қўйилмоқда³³.

Гиёҳвандликка қарши курашиш ва уни профилактика қилишнинг тарихий-ҳуқуқий ривожланишини таҳлил қилиш куйидаги хулосаларга келиш имконини беради:

Биринчидан, Ўзбекистонда гиёҳвандликка қарши кураш модели "диний-ахлоқий тақик"дан "тоталитар-маъмурий назорат"га ва ниҳоят "ҳуқуқий давлат принципларига асосланган комплекс тизим"га эволюция қилди;

Иккинчидан, 1994 йилги Жиноят кодекси ва 1999 йилги "Гиёҳвандлик воситалари тўғрисида"ги қонун миллий антинаркотик қонунчиликнинг пойдеворини яратди, Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йилдаги 330-сонли қарори эса унинг амалиётдаги ижросини таъминловчи мослашувчан механизмга айланди;

Учинчидан, ҳозирги босқичда асосий хавф анъанавий наркотиклардан синтетик ва рақамли наркожиноятчиликка кўчганлиги сабабли, ҳуқуқий базани "аналоглар" ва "прекурсорлар" назорати бўйича янада такомиллаштириш ҳамда профилактикада инновацион ёндашувларни (кибер-профилактика, тиббий-психологик иммунитет) кучайтириш зарурати мавжуд.

Миллий қонунчилигимизнинг тарихий тараққиёти ва унинг ҳозирги ҳолати таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, соҳадаги ҳуқуқий асосларни такомиллаштириш бугунги куннинг энг долзарб стратегик вазифаларидан бири ҳисобланади. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024 йил 6 майдаги ПФ-73-сонли Фармони ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йил 15 ноябрдаги қарори билан тасдиқланган Миллий дастур ушбу йўналишдаги ҳуқуқий ислохотларнинг янги босқичини бошлаб берди.

Мазкур параграф доирасида олиб борилган тадқиқотлар амалдаги «Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида»ги Қонун³⁴ нормаларида бир қатор

³² Drug-related crimes rise across Uzbekistan - Kun.uz, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://kun.uz/en/news/2025/12/02/drug-related-crimes-rise-across-uzbekistan>.

³³ Uzbekistan radically changes its approach to drug policy - | EHRA, дата последнего обращения: января 23, 2026, <https://harmreductioneurasia.org/news/-uzbekistan-radically-changes-its-approach-to-drug-policy>.

³⁴ Ўзбекистон Республикасининг «Гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар тўғрисида»ги Қонуни // <https://www.lex.uz>

концептуал бўшлиқлар мавжудлигини кўрсатмоқда. Хусусан, наркожиноятларга қарши курашувчи субъектларнинг ваколат ва вазифаларини янада аниқлаштириш, соҳадаги тадбирларни молиялаштириш механизмларини кенгайтириш зарурати юзага келган.

Гиёҳвандликка қарши курашиш ва унинг профилактикасини амалга оширишнинг амалдаги ҳуқуқий асосларини таҳлил қилиш шуни кўрсатадики, бугунги кунда қонунчиликда замон талаблари ва глобал наркотаҳдидларга тўлиқ жавоб бермайдиган қатор бўшлиқлар мавжуд. Мазкур муаммоларни қуйидагича тизимлаштириш мумкин:

Амалдаги қонунчиликда наркожиноятларга қарши курашувчи субъектларнинг ваколат ва вазифалари аниқ деталлаштирилмаган. Бу эса ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ўртасида функцияларнинг такрорланишига ёки идоралараро ҳамкорликнинг сусайишига олиб келмоқда. Шунингдек, ушбу йўналишдаги тадбирларни молиялаштириш механизмларининг чекланганлиги профилактика ишларининг самарадорлигига салбий таъсир кўрсатмоқда.

Ҳуқуқий асосларда гиёҳвандликка қарши кураш соҳасида фақат давлат органларининг роли устувор бўлиб, жамоат ташкилотлари, хусусий корхоналар ва оддий фуқароларнинг аниқ ҳуқуқ ва мажбуриятлари тизимли равишда белгиланмаган. Бу эса мазкур иллатга қарши курашни фақат "жазоловчи органлар иши" сифатида қабул қилинишига сабаб бўлмоқда.

Мавжуд ҳуқуқий нормаларда гиёҳвандлик воситаларини суиистеъмол қилувчи шахсларни бепул кўриқдан ўтказиш ва даволаш масалалари акс этган бўлса-да, уларни тўлақонли ижтимоий реинтеграция қилиш (жамиятга қайта мослаштириш) бўйича аниқ ҳуқуқий механизмлар мавжуд эмас. Бу эса даволанган шахсларнинг қайта жиноят йўлига киришига замин яратмоқда.

Миллий қонунчилигимизда гиёҳвандликка қарши кураш фаолиятига моддий ва ташкилий кўмак берадиган донорларни (ҳомийларни) рағбатлантириш, хусусан, уларга солиқ имтиёзлари бериш каби нормалар назарда тутилмаган. Бу эса жамиятнинг моддий ресурсларини ушбу глобал муаммога қарши сафарбар қилиш имкониятини чеклайди.

Замонавий наркобозорнинг рақамлашиб бораётгани (онлайн савдо, крипто-тўловлар) шароитида, амалдаги ҳуқуқий асосларда илмий-тадқиқот ишларини олиб бориш ва илғор технологиялардан фойдаланиш бўйича вазифалар етарли даражада акс эттирилмаган.

Шунингдек, жамоат жойларида гиёҳвандлик воситаларининг ноқонуний айланишига қарши "рақамли назорат" ва "жамоат хушёрлиги"ни оширишнинг ҳуқуқий базаси заиф бўлиб қолмоқда.

Юқорида келтирилган муаммолар гиёҳвандликка қарши курашишнинг ҳуқуқий асосларини тубдан қайта кўриб чиқишни тақозо этади. Хусусан, қонунчиликни нафақат тақиқловчи, балки рағбатлантирувчи ва ижтимоий мослаштирувчи функциялар билан бойитиш зарур.

Бу борада халқаро тажрибани (Канада, АҚШ, Хитой) ўрганган ҳолда, гиёҳвандликка қарши кураш соҳасидаги халқаро ҳамкорлик ва наркожиноятлар учун жавобгарлик масалаларини янгича процессуал тартибда белгилаш мақсадга мувофиқдир.